

MAKSIMIR
I MIROGOJMuzej sam
na svijetu

PIŠE Sinan Gudžević

Dva sata razgovora u Muzeju samcu na svijetu. Sjećanja na četiri prve godine od sto godina sramote, kako je nezaboravni Zdravko Grebo kazao Bori Kontiću. U ta dva sata su se jako izlomile i moje uspomene na Tri lista duvana, na Excelsior i na loptanje u Lazarcu. I na nekadašnje loptanje sa Borom Kontićem na Tjentištu

ONO što prođe, biva milo, kaže PUŠKIN. *Чмо нроїдем, мо будем мило.* Veličanstveni melanholik Puškin ne propovijeda i ne tješi, samo opominje da će se sve ovo sadašnje dogodine zvati lanskim, i dobiti na dragosti. Neki su to vidjeli kao uputstvo da je život tvornica uspomena i da je velika nagrada ostati što duže u toj tvornici.

Ali uspomene imaju i svoju cijenu. Jedan od primjera mi se ponudio prije neki dan u Beogradu. Došao sam i prvi koga sam sreo bio je BORO KONTIĆ. Znamo se pedeset godina, ali se u Beogradu nismo sretali. Došao iz Sarajeva na razgovor o primjerima solidarnosti u četverogodišnjoj opsadi Sarajeva. On je u toj opsadi proveo čitavo vrijeme, osim možda ukupno deset dana kad je novinarskim poslom izlazio iz opsade da bi otišao na dva-tri dana u Dansku ili Italiju. On je 1993. dobio nagradu za emisiju na danskom radiju gdje je snimao razgovore sa snajperistima. A njegova žena ALMA LAZAREVSKA i sin SLAVEN nisu iz Sarajeva izišli od 1. maja 1991. pa do juna 1996. Ovo sam od Bore znao od ranije, i odlučim da odem na taj razgovor.

Ovaj se odvija na prvom spratu Muzeja devedesetih, u ulici Kneza Miloša, kraj nekadašnjeg hotela Excelsior, kaže Boro. Ranije nisam bio u tom muzeju, a jako mi je drag taj dio ulice Kneza Miloša. Na početku je bila kafana Tri lista duvana, pa je bio Excelsior, sad je tu Mercure Excelsior. U Excelsioru sam sjedio barem triput sa BOROM RADOVIĆEM i VASKOM POPOM, Vasko je stanovao stotinjak metara odatle na Bulevaru revolucije. A malo dalje od Excelsiora iza Doma inženjera u Lazarevićevom sokačetu bila je dvorana za sport i za igranje Lazarac. Tu je moje društvo više puta igralo fudbal u najluđem terminu: subotom u 8 ujutro! Nikad neću zaboraviti 23. februar 1985, kad se BOŽO KOPRIVICA povrijedio udarivši koljenom u staklena vrata s armaturom. Šikljala mu je krv iz koljena sve do dežurne bolnice Dragiša Mišović, pod taksi vozila je bio lokva krvi. Ali, sve što prođe biva lijepo.

U Muzeju devedesetih pred pedesetak slušalaca govori se o primjerima solidarnosti ljudi iz Beograda za ljude u opkoljenom Sarajevu. Među slušaocima je profesorica DUBRAVKA STOJANOVIĆ, najzaslužnija za postojanje ovakvog muzeja. Tu je i LEPA MLAĐENOVIĆ, o kojoj se u Sarajevu govori s divljenjem. Govori LULA MIKIJELJ, žena iz filmskog posla, Beogradanka, rođena i 23 godine živjela u Sarajevu, umjetnička saradnica na filmu, sekretarica režije i mirovna aktivistica, koja je početkom rata napustila svoj posao i pristupila inicijativi 'Živjeti u Sarajevu'. Njeni su primjeri puni dovijanja kako da se paketi dopreme do organizacija koje ih prenose do Sarajeva. Najpouzdanija je bila Adra, humanitarna organizacija adventističke crkve, ali je u njenim strogim propisima stajalo da u humanitarne namirnice ne spada ono bez čega je ljudski život u ratu jedva zamisliv: duhan, kafa, alkohol i slanina. Ističe veliku ulogu 'Žena u crnom' i 'Beogradskog kruga'. Boro Kontić govori mirno, blago, čak samoironično ka-

Slobodan Stupar, Boro Kontić, Lula Mikijelj i Rade Radovanović na tribini u Muzeju devedesetih u Beogradu 22. januara 2025. Foto: Massimo Moratti, Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa

zuje kako ne može kompetentno odgovoriti na pitanje da li je dostava paketa bila redovna, jer ih on baš i nije dobijao. Spominje i novinara DRAGANA BANJCA koji je za vrijeme opsade ulazio i u Sarajevo i u Mostar, doživio ratne dane i u Tuzli i drugdje, i koji je mjesec dana o tome pisao u Borbi. Pamti riječi kojima je u društvu 'Prosvjeta' IZET SARAJLIĆ dočekao goste iz Beograda: 'Pozdravljam vas u ime centralnog komiteta svoga srca!'

RADE RADOVANOVIĆ govori kako je aprila 1995. sa trideset i sedam Beograđana i Beogradanki ušao u Sarajevo, prešavši put od 1.860 kilometara, preko Mađarske, pa od Varaždina do Splita i Metkovića došao do Bosne. Rade je bio novinar na radio Beogradu, ali mu je tadašnji glavni urednik VUČELIĆ dao otkaz i ostavio ga bez posla, njega i hiljadu i dvjesto drugih. Kazuje kako je jedan od onih koji je Beograđane dočekao u Sarajevu bio i pjesnik Izet Sarajlić, koji im je rekao: 'Dobro došli pa makar i sada!' Rade tvrdi da je čitav rat u Bosni sa srpske strane zamišljen i vođen genocidno, čitav rat, a ne samo ono što se zbilo u Srebrenici. Razgovor vodi SLOBODAN STUPAR, važno novinarsko ime nekadašnje Jugoslavije, kome je isti Vučelić u svojoj razularenosti dao otkaz. Vučelić je bio poslušnik svakom predsjedniku, on je najpredsjedavaniji predsjednik, bilo da je bio u upravnom odboru, bilo na čelu redakcije ili teatra, njegova je poslušnost nadmašivala očekivanja svakog od njegovih pretpostavljenih. Za gaženje dostojanstva stotina drugih ljudi nije nikada procesuiran, samo je unapređivan. Eno ga i danas je glavni urednik dnevnog lista Večernje novosti. Prije četiri godine ga je odlikovao i patrijarh PORFIRIJE ordenom Svetog Save drugog reda 'za višegodišnju uspešnu saradnju, novinarski profesionalizam i afirmaciju hrišćanskih vrednosti vrlina'. U obližnji Lazarac je barem dvaput dolazio i taj Vučelić, da se lopta s nama. Tada niko nije mogao slutiti kakav se zlikovac u njemu krije.

Na zidovima prostorije gdje se vodi razgovor vise fotografije iz vremena opsade Sarajeva. Njih je načinio MARIO BOCCIA, čovjek koji je sa svojim aparatom prošao mnogo mjesta u ratu ili pod opsadom. Marija sam upoznao u Rimu, decembra 2001, kad je prisustvovao dodjeli nagrade Alberto Moravia Izetu Sarajliću. Tada sam od njega saznao da je za vrijeme rata bio u Sarajevu i Mostaru. Neke od fotografija u Muzeju vidao sam i drugdje, neke su poznate u svijetu.

U parku preko puta Muzeja nalazi se vrvhova rugoba grada Beograda, čadorsko na-

selje koje je neko prozvao Čaciland, Čacilend, i to ime mu je ostalo. Ime je od riječi *ćaci*, koja u leksiku nije postojala dok je neki nepismenjak nije napisao. Taj ju je napisao htijući da napiše *daci* ali je napisao *ćaci*. To nije napisano iz omaške, nego iz neznanja. Napisano je ćirilicom: *ћауу*, a htio je napisati *ђауу*. Počelo je prije godinu dana grafitom napisanim nizbrdo na zidu novosadske gimnazije *Ђауу у иколе*. Nerazlikovanje dvaju početnih slova dovelo je do nastanka riječi koja je svakako riječ godine u zemlji Srbiji. Pojavile su se i majice sa riječju *ђауу*. Jednu je jednom javno obukao i predsjednik VUČIĆ, valjda u težnji da bude duhovit. Majica je bila bijela, na njoj je pisalo ćirilicom *I ja sam ćaci*. Obukao ju je na Dan studenata za posjete u Sofiji, i u njoj je nadrobio svoju znanu poparu od divljenja *ćacijima* i pohvalio ih rekavši da oni u svojim šatorima pod kišom ustrajavaju jedino u zahtjevu da uče. To naselje čuva policija, vidio sam četiri vozila s policajcima. Čaciland je tokom godine bio veći, sad se prostire samo u Pionirskom parku. U njemu, po riječima ljudi koji se detaljnije bave pojavom, borave svakojaki. Priča se da im ponekad stigne i 'pojačanje' iz zatvora, te se ovima dan proveden u Čacilandu računa kao dva u zatvoru. A počelo je tako što su *ćaci* objavili kako žele da uče, a da im studentske blokade to ne dopuštaju. Njihovi čadori su bili oko nekadašnje Skupštine Jugoslavije i u rečenom parku između Skupštine i Predsjedništva u kojem stoluje predsjednik Vučić. On je prošle jeseni Čaciland unaprijedio u naselje koje je ništa manje nego odbranilo Srbiju. Ako imamo na umu kakva je današnja Srbija i kakvi vladari danas vladaju svijetom, ne bi bilo neobično da predsjednik Srbije svoje goste uskoro počne primati u jednom od čadora Čacilenda.

I tako dalje. Dva sata razgovora u Muzeju samcu na svijetu. Sjećanja na četiri prve godine od sto godina sramote, kako je nezaboravni ZDRAVKO GREBO kazao Bori Kontiću. U ta dva sata su se jako izlomile i moje uspomene na Tri lista duvana, na Excelsior i na loptanje u Lazarcu. I na moje loptanje sa Borom Kontićem u dva navrata na igralištima za mali i veliki fudbal na Tjentištu. Na lokalitetu Baza na Tjentištu živio je s familijom moj rođak s majčine strane ČERIM RAHIĆ, koga je bosanski rat otjerao u izbjeglištvo, gdje je i umro. Trebalo bi da sve što prođe biva lijepo. Trebalo bi i smjelo bi tako biti, no su uspomene lelujave pojave, kojima ponekad nema pomoći. ■